

Тема 6. Фінансування проектів розвитку ОТГ

Питання: Фінансування проектів ОТГ з державного фонду регіонального розвитку; Альтернативні джерела; Фінансові ресурси комунальних підприємств.

Теоретичні відомості.

Одним з головних завдань під час формування соціально орієнтованої економіки є забезпечення високого рівня і якості життя населення, яке передбачає задоволення потреб громадян у комфортному житлі, енергетичному, санітарно-технічному, гігієнічному і транспортному обслуговуванні. Задоволення всіх цих потреб можливе лише під час функціонування ефективно організованого по-сучасному обладнаного комунального господарства. Під час надання послуг, спрямованих на відтворення людського капіталу, а також комунальних послуг підприємствам, установам і організаціям, суб'єкти господарювання цієї сфери створюють передумови для ефективного соціально-економічного розвитку як окремих адміністративно-територіальних формувань, так і країни в цілому.

Житлово-комунальне господарство являє собою соціально зорієнтовану ланку економіки країни, багатогалузевий господарський комплекс, функціональним призначенням якого є задоволення житлово-комунальних потреб населення, підприємств, установ та організацій. ЖКГ забезпечує реалізацію відповідних прав і захист здоров'я громадян, сприяє соціально-економічному розвитку та зміцненню безпеки держави.

Розглядаючи склад житлово-комунального господарства за галузевою ознакою, можна виділити дві потужні підгалузі:

1) житлове господарство (утримання й експлуатація житлового фонду, гуртожитків, житлове будівництво та управління житловим господарством);

2) комунальне обслуговування (комунальне і побутове енерго- та водопостачання, каналізаційне господарство, санітарнотехнічне очищення і прибирання територій населених місць, зовнішній благоустрій і освітлення вулиць, лазні і пральні, готельне господарство, громадський міський пасажирський транспорт і т. ін.).

Житлове господарство: житлове будівництво; експлуатація житлового фонду.

Комунальне господарство (обслуговування):

водопостачання та водовідведення; каналізація; електропостачання; газопостачання; теплопостачання;

санітарне очищення та озеленення території; благоустрій населених пунктів.

Комунальне господарство – складова частина житлово-комунального комплексу, яка забезпечує надання необхідного обсягу санітарно-технічних, санітарно-гігієнічних, енергетичних і транспортних послуг жителям населених пунктів, а також здійснює відповідне комунальне обслуговування суб'єктів господарювання.

Метою комунального господарства є забезпечення населення відповідними видами послуг та поліпшення якості обслуговування споживачів.

Відповідно до функціонального призначення у складі комунального господарства можна виділити такі підгалузі та групи суб'єктів господарювання:

- санітарно-технічні підприємства (водопровідно-каналізаційне господарство, санітарне очищення і прибирання);
- міський пасажирський транспорт (трамвай, тролейбус, автобус, комунальний таксопарк, метрополітен);
- підприємства комунально-побутового обслуговування (лазні, пральні, перукарні, будинки побуту, готельне господарство);
- підприємства комунальної енергетики (електростанції й електромережі, газове господарство, опалювальні котельні з мережами теплопостачання);
- зовнішній благоустрій (дорожнє і мостове господарство, вуличне освітлення, озеленення, прибирання кладовищ, парків і скверів, очищення водоймищ і архітектури малих форм – водограїв, пам'ятників);
- підсобні промислові та ремонтні підприємства, які обслуговують потреби комунального господарства.

Для оперативного прийняття управлінських рішень про коригування діяльності і розвиток комунального господарства органи місцевого самоврядування здійснюють моніторинг функціонування суб'єктів господарювання комунальної сфери за допомогою системи індикаторів, до яких, зокрема, можна віднести показники обсягу і структури наданих послуг у натуральному й вартісному обчисленні; індикатори використання ресурсів у процесі обслуговування; собівартість і рентабельність послуг; індикатори

якості; показники оцінки фінансового стану. Крім того, ці показники доповнює сукупність спеціальних індикаторів, які враховують техніко-економічні особливості окремих підгалузей комунального господарства.

Підприємства комунального господарства поділяють на:

1) ті, що виробляють матеріальну продукцію;

2) ті, що надають послуги.

До першої групи належать:

– заводи, виробничі цехи і майстерні, які випускають продукцію, що має речове вираження (споживання такої продукції може відбуватися не відразу, вона може нагромаджуватись і зберігатися у складських приміщеннях і транспортуватися на значні віддалі). Як правило, такі суб'єкти господарювання мають підсобний характер і кількість їхня є незначною;

– електростанції та електромережі, організації газового господарства і газові мережі, підприємства водопостачання з водопроводами і тепlopостачання з тепломережами, які виробляють специфічну продукцію (продукція таких підприємств має вигляд речовин або енергії з визначеними якостями і параметрами; процеси її виробництва і споживання або збігаються у часі (наприклад, електропостачання), або відбуваються один за одним (водопостачання); тому така продукція не може нагромаджуватися і має випускатися в обсягах, що відповідають потребам на конкретний момент часу).

Друга група включає такі види суб'єктів господарювання, які надають житлово-комунальні послуги (процеси виробництва і споживання послуг невіддільні й відбуваються одночасно):

– житлово-експлуатаційні організації, що створюють приємні умови для комфортного проживання в житлових будинках і гуртожитках;

– міський пасажирський транспорт, який задовольняє потреби населення у швидкому і зручному пересуванні території населеного пункту;

– лазні, пральні, хімчистки і будинки побуту, які задовольняють побутові потреби громадян;

– готельне господарство, яке створює належні житлово-побутові умови для осіб, що тимчасово проживають на території населеного пункту;

– підприємства санітарної очистки, які забезпечують вивезення і знешкодження побутових відходів і сміття з житлових будинків та територій у межах населеного пункту.

Види житлово-комунальних послуг:

- особисті (мають споживчий характер, їх надають лише населенню і оплачують за рахунок особистих доходів домогосподарств. Наприклад, послуги пасажирського транспорту, житлового господарства);
- виробничі (можуть надавати як населенню – прання білизни громадян, видалення нечистот і вивезення сміття з їхніх будинків і т. ін., так і суб'єктам господарювання);
- громадського призначення (суспільно-корисні житлово-комунальні послуги, призначені для створення сприятливих умов проживання громадян та нормальної діяльності підприємств, установ, організацій у населеному пункті (утримання зелених насаджень, прибирання, миття і освітлення вулиць і доріг, благоустрій територій та ін.). Для них характерними є широкий контингент споживачів і відсутність оплати з їхнього боку за отримані послуги.

Загальне керівництво житлово-комунальним господарством міста виконує виконком міських рад народних депутатів. Виконкоми видають постанови, що визначають розпорядок роботи й умови санітарного і технічного утримання комунальних підприємств, споруджень благоустрою і житлових будинків, розробляють проекти планування і забудови міст, визначають умови користування міськими землями.

Більшість комунальних підприємств і житлових організацій міст і селищ України підлеглі місцевим радам народних депутатів. Податки і доходи комунальних підприємств зараховують в місцевий бюджет. У той час з місцевого бюджету здійснюють асигнування на покриття збитків підприємств житлово-комунального господарства і фінансують будівництво нових об'єктів.

Органи місцевого самоврядування мають право встановлювати тарифи на житлово-комунальні послуги для населення на підставі оцінки реальних доходів громадян і витрат, необхідних для підтримки працездатності систем інженерного життєзабезпечення населених пунктів.

Відповідно за цими видами житлово-комунальних послуг органи місцевого самоврядування встановлюють ставки оплати населенням цих послуг залежно від стандарту, рівня платежів громадян (частка платежів населення). Частку платежів населення в покритті витрат на всі види житлово-комунальних послуг (у середньому) установлюють у відсотках до економічно обґрунтованих тарифів за постановою (рішенням) органів місцевого самоврядування, залежно від коштів, передбачених методикою міжбюджетних відносин на покриття частини витрат підприємствам, що

надають житлово-комунальні послуги з бюджету. Приміром, методикою міжбюджетних відносин передбачено на черговий рік покриття витрат на надання житловокомунальних послуг у розмірі 10 %. Відповідно 90 % слід покривати за рахунок коштів населення й інших джерел. Іншими джерелами можуть бути додаткові доходи бюджетів по територіях, власні доходи підприємств, що надають послуги, інвестиції, витрати (доходи) інших підприємств, юридичних осіб.

Органи місцевого самоврядування вправі встановлювати частку платежів населенню за окремими видами послуг за умови збереження середнього рівня платежів громадян. Як приклад – вивіз ТПВ – 100 %, утримування ліфтів – 95 %, опалення – 80 % і т. д., а в середньому поза всіма видах послуг – 90 %.

Органи місцевого самоврядування можуть встановлювати частку платежів населення нижче встановленого рівня платежів громадян на поточний рік за наявності інших джерел покриття витрат на надання житлово-комунальних послуг. Наприклад, на послуги з водопостачання й водовідведення граничні ставки оплати становлять 50–60 % від витрат при середньому рівні 90 % за рахунок перехресного субсидування (покриття частини витрат населення іншими підприємствами, що споживають цей вид послуг), відповідно для цих підприємств тариф буде вищий за середній (економічно обґрунтований), а для населення ставка оплати буде нижча.

Запитання для самоконтролю знань

1. Склад комунального господарства в Україні. Визначте його роль і значення у формуванні місцевих бюджетів.
2. Як ви розумієте поняття місцевого господарства? Проаналізуйте його склад і структуру відповідно до норм чинного законодавства.
3. Які права у сфері управління та розпорядження майном, що належить до комунальної власності, мають, місцеві органи влади?
4. Визначте поняття суб'єктів господарювання комунального сектора економіки.
5. Який стан комунальної власності в Україні сьогодні? Проаналізуйте його в контексті вітчизняної практики 90-х років минулого століття.